

220

סדנא ל

אילוסטרציה: אריאל שרון

דור שלישי ורצי

הם בשנות העשרים והשלושים לחייהם, רחוקים מהשפעת המלחמה היא, ובכל זאת חיים בצילה. מה מוביל צעירים ישראלים לעיסוק כמעט אובססיבי בשואה. שי קדימי חוזר אל דמותה של מניה, ניצולת מנגלה ההולכת ודועכת לעת זיקנה, כפי שתיי חזר מפולין והסתגר באולפן ההקלטות, וענת אדרת לא תשקוט עד שהאינטרנט יתמלא בתמונות המנציחות את השואה. שלושה סיפורים על דור שלישי שממאן לשכוח ■ דני ספקטור

ראית במספר אושיה עם מספר על היד וביקשתי נותן להפגש שלי קרימי בחפקוד מנה צילום: אייל לנפטן

לפערדינאנד לוי

בדרך כלל ה-ע הוא מיותרות אבל אתה לא יודעת עליהן, וכך כתבת את שמך באותיות גדולות על העמוד הראשון של הספר ללימוד עברית, מתחת לזה רשמך בגרמנית את שם מחנה הריכוז שאלין הובלת, עדישטער, ואת תאריכי ההשואה בו: 12.9.42-6.7.45 היית בו מול כבעל את צלב הברזל ממלחמת העולם הראשונה הפניית לציריך לוחמי צבא הקייזר הוותיקים, שבו, במשך שלוש שנים, התייחסו אליך כאל תת-אדם מיוחד. המחנה שוחרר לפני שהספיקו לטיים את חייך כל שארית חייך בבואנטס אייטס שארית את עצמך את קורה הדבר וההסבר שנתת לנכדתך דניאלה היה שגורמיה של היטלר לא הייתה בכלל גרמניה בעולם הראשונה, הייתה גרמניה גרמנית מופלאה, מוזיקה שמית ונימוסים יפים, ורק זו הייתה גרמניה האמיתית. גם אני בילדותי קיבלתי את דבריו של בן גוריון על "גרמניה האחרונה" כפי שיקבלתי בילד דבר אחר שאמר נכון כשבגרתי הבנתי שאין - ולא יכולה להיות גרמניה אחרת האנשים אחרים אנשים הארץ אותה ארץ, זהו עושה את הכל לנוח עוד יותר אתה שיקרת לעצמך בן גוריון שיקר לעצמה, וכדלוני יטינו לחיות בבועה שהקמנו לעצמנו כי לא יכולנו למצוא הסבר לשידוך.

כשבגרתי הבנתי השואה הוכיחה שבתוך המין האנושי שוכנת מלצות. אין לה תעודת זהות לאומית, והיא עלולה להתפרץ בכל מקום ובכל זמן. אולי זו הייתה עובדה הדרושה להחידה לטיים את חייך בשלוחה גרמניה שלך חזרה לעצמה והכל מתנונים משותף של היטלר. ביום השואה ובמים האחרים נוהגים אנו, נבדתי ואני להבטיח לצעירים מאיתנו שהשואה לא תחזור, כי לא ניתן לה לחזור אבל בסתר לבנו אנו יודעים שהמלצות עדיין חיה.

יוסי ביילין

מפערדינאנד לוי הוא טבח של אשתו של יוסי ביילין, דניאלה

שלוש פעמים בחדש לוכש שי קדימי את השמלה, עונד את התכשיטים ובכנס לדמותה של מניה, ניצולת השואה הקשישה שמנסה לספר את סיפורה האישי רגע לפני שהיא מתאבדת לעיני הקהל. "אני רועד מפחד כשישי ניי צולי שואה באולם", הוא מנגלה, "זה מאוד מפחיד כי אני לוקח את הנשמה של הניצולת, את אחר הרוב רים הכי פגיעים בחייהם, ומעבר את זה ומשנה את זה ואני משחק את מניה שעלולה להיראות חזקיה רע ומתחכם וזה מפחיד מאוד". קדימי (28), המוכר רבה ולהצלחה גדולה בתפקיד המורכב הזה, תפקיד שרורש מחיר נפשי לא פשוט. "עד היום עשיתי מאות הצגות, ועדיין אין הצגה של מניה שאני לא יוצא בסופה עם כאב ראש גדול. זה מאמץ נפשי עילאי-בינתחלה יש שבע דקות של שתיקה ארוכה, וכשהעניינים נפגשות עם הקהל לכל מילה יש נפח רגשי עם כל כך הרבה אתריות, שאפילו אחרי שלוש הצגות ביום אני פשוט לא יכול להרשות לעצמי לעשות הצגה סתנית. כמה שאני רוצה שזה יהיה יותר טכני ושאיני אשחרר את עצמי כבר, אני לא מצליח. זה אמיתי בכל פעם מחדש".

ר"ד ענת אדרת (35) חיפשה באינטרנט תמונה של טלאי צהוב. התוצאה הראשונה שהיא מצאה הייתה של טלאי שנמכר תמורת כמה עשרות דולר. רים באתר המכירות אי ביי. "זה הרגיו אותי נורא", היא נוכרת. "ביקשתי מהברים באינטרנט שימצאו טלאי צהוב ויעלו אותו לפרום שאני משתפת בו, אבל זו הייתה רק ההתחלה. אחר כך משהו כנס לפרום וביקש תמונה של יד עם מספר, והיאית שגם אין כמעט תמונות כאלה או ניגשתי למרצה שעובר איתי וביקשתי לצלם לו את היד".

מה, סתם ככה לצלם לו את היד? "היה לי מאוד לא נעים, אבל אמרתי לעצמי שאם אני לא אצלם אותו אז זה פשוט לא יהיה". "שמונה ימים על הפצע", אלבום הבכורה של כפיר שתוי (27) נולד בעקבות מסע בית הספר לפולין, "יצא ריסק מאוד בוטרי ופשוט, אבל גם מאוד אמיתי וחושפני, הטקסטים הוויים, אבל אפי

הרבה ביי, קדימי בגרסתו הגברית צילום: צור מלנה

יותר בגרמניה הנאצית? אני נמצא במרינה אחרת? החוויה הזאת של השואה חילחלה עמוק לכל ישי ראליו ולכל אדם שגרל בארץ הזאת, זה ברור שפה או טראומה פוסט-שואתית, שכל המרינה נמצאת בהלם. כל הצרות שיש במרינה וכל ההתנגדות הכושלת, זה הכל בגלל הטראומה של השואה".

גם שורשי של קרימי לא נמצאים באירופה הקלאסית. "אני בא ממשפחה ספרדית בלי שום אריינטציה לנושא השואה, אבל אני לא חושב שצריך להיות קשר ישיר בנושא הזה. יש המון עקבות בתחום ריברים שמזינים זה את זה עם השנים, אבל אולי בגלל שהמשפחה שלי לא נוגעת בזה באופן אישי דווקא קלי לי יותר לגעת בפצעים הפתוחים, כי היום הפצעים של הרוד השני, ובעקבותיהם גם הרוד השלישי, חוקים מאוד. אני מרגיש רוד שלישי, כל המרינה היא רוד שלישי, ויש לזה את ההשלכות הפסיכולוגיות והפיזיות שנמשכות דורות הלאה".

השליחות שלי, ד"ר אדרת צילום: יריב כץ

כצער שנוער לסייע בהגעה למען הדרווח הבאים, היא פתחה במפעל חשוב הקורא להעלות לרשת האינטרנט תמונות הנוגעות בשואה. אני רוצה ליצור מצב שבו כל ישראל, גם בעור מאות שנים ולא משנה באיזה מקום בעולם הוא יהיה, כשהוא יחפש תמונות על השואה הוא ימצא. אם תחפש בגוגל "שואה" תמצא 700 תמונות, ואם תחפש באנגלית "הולוקוסט" תקבל שני מיליון תוצאות. זה אומר שאנחנו לא עושים מספיק. אנחנו בקרב מא-סוף, גם הורו המבוגר שרוצה להיזכר וגם הצעירים שפשוט לא יודעים מספיק."

למה זה כל כך בוער לך?
 "זאת השליחות שלי. ההצגה וההנהלה של מה שהיה בשואה לדרווח הבאים זה מה שמוביל אותי. אני יודעת שאם אני לא אעשה את זה עכשיו, לא יהיה כבר מה לעשות בעוד כמה שנים."

גם קרימי שותף לדעתה. "גם אם אני לא ארצה יותר, אני עדיין אמשך עם ההצגה. אני פשוט לא יכול להפסיק, זה חוק ממני. אני מנסה לרכז את זה בתאריכים מסוימים כדי שתהיה תקופה של עבודה קשה, שאירחי אני לוקח הפסקה קצרה ומיד אני חוזר לזה. אני לא יכול שלא. יש לי אחריות גדולה להביא את ההצגה הזאת לכמה שיותר אנשים, אני גם רוצה להוציא את ההצגה לאירופה, זה נושא שאין לו סוף. השואה היא כר בלתי נגלה של חומרים לאמנים. מי שרוצה את ההצגה שלי הולך ומספר עליה הלאה. קשה לי להגיד שאני עושה את זה למען הדרווח הבאים, אבל הנאה פרטית בטוח אין בזה וזה בטח לא בידור. אני מרגיש שאני עושה משהו שהוא בעל חשיבות חברתית מאוד גבוהה וזה הכי חשוב."

הערות שלה עדיין פועל. מי שרואה את ההצגה תוהו גם את המות שלה."

הדור הבא

"לצערי הבורות בארץ לגבי השואה גדולה", אומרת אורט. "פרשיון סיפר לנו פעם שהוא נפגש עם חיילים והם לא ידעו מה זה פרטיונים, איך אפי שר? אני עונית לנער להכיר את הנושאים השונים, מעודדת את הדרווח השני לרובך את הניצולים ולעודד להם לכתוב את הסיפורים שלהם ולהעלות אותם לאינטרנט. יש אנשים שמבחינה טכנית יש להם

כדור מה ברזק רוצים שנוכח ולא נשכח, לא סתם יש לנו טראומות של דור שני ושלישי ויש אנשים שלא מצליחים לדבר על זה בצורה פתוחה. שלמה ארצי כתב כשד 'טרמנה לפני המלחמה' את השורה 'מי איש בתמונה מי הולך בארון', זהו לדעת השיר היפה ביותר שעסק בשאלה הזאת, של מה היה שם בכלל. ליוצרים קשה לשאול את השאלה הזאת."

אך הקהל שלך קיבל את זה?
 "מחר לי לשיר את השירים מהריסק ההוא מול קהל, ולמעשה בהופעת שלי כמעט שלא שרתי שירים מהריסק ההוא, זה היה קשה לי. מדי כששי טקסטים שמגיעים ממפגים אלה לא יכול לתת

קדימי: "את אחת הנשים אפילו לא פגשתי, ניסיתי לאתר אותה ולא הצלחתי אז חשבתי שהיא מתה. יום אחד מישהו אמר לי שהיא באה להצגה שלי"

בעיה לעשות את זה, כי אין להם מחשב או שהם לא יכולים לכתוב, והפרוים תמיד עם ומוכן לעזרה. אנחנו לא עושים לילדים את שיעורי הבית אלא עוזרים להם. יש התעניינות גדולה של צעירים גם מתוך תיבה של בית ספר, אבל גם מתוך סקרנות. נושא השואה מאוד רחב, ולי מאוד כיף כשאדם נכנס לפרוים וכתב שהוא מודרך בתנועת נוער והוא רוצה לעשות משהו ושנעזר לו לכוון. בסופו של דבר מה שיש באינטרנט זה מה שיישאר לדרווח הבאים, אנשים כבר לא הולכים לספריות."

את כולך לקהל. כתבו הרבה מעבר למה שנכנס לריסק, ובוד אורי המסע התחלתי לכתוב עוד יותר רק בריסקים הבאים שלי התענייתי לכתוב גם שירי אהבה. בראשון לא היה סדר אהבה אחר אפילו, איוה שיר אהבה אתה יכול לכתוב על המקומות האלה?"

סיפור אינטימי

היצירה של קדימי התפתחה אצלו בגיל מאוד צעיר. "כשהייתי בכיתה ג' הגיעה אלינו ניצולת שואה לכיתה וסיפרה את הסיפור שלה. אני לא זוכר מילה ממה שהיא אמרה, אבל יש לי תמונה מאוד ברורה בראש של איך היא התלבשה ואיך נראתה היערה שלה. זה נהרס לי בתודעה. מאותו הרגע התחיל התינוש שלי אחרי התבנים של השואה, שם התחילה הנבירה הפסיכית שלי בנושא הזה, נבירה שעברה כל פרופרציה וחצתה כל גבול נורמלי שאפשר לקבוע ומניה זה השיא. ההצגה שאני עושה היא סדר לכל האובססיה המטורפת שלי לשואה, לעקוב אחרי החומרים ואחרי האנשים. בגלל שלפני עשר שנים לא היה אינטרנט הלכתי לספריות וישבתי שם כל היום לקרוא ספרי שואה. כשראיתי אנשים בסופר עם מספר על היר לא התביישתי, ניגשתי אליהם וביקשתי מהם להיפגש, סתם ככה, משום מקום. רציתי לשמוע את הסיפור של האנשים הורים האלה, אם זה בסופר ואם זה ברחוב."

מי היא אותה מנצח?
 "מניה היא לא אישה אחת, אלא אישה שיצרתי על פי סיפורים של ארבע נשים שאת כולן פגשתי במקרה. אחת מתן אפילו לא פגשתי אלא רק ראיתי את דפי הער שלה ביד ושם כשחיפשתי שם עדויות של ניצולי מנגלה. ניסיתי לאתר אותה ולא הצלחתי, אז חשבתי שהיא בטח מתה, עדי שיום אחרי מישו אמר לי שהיא באה להצגה שלי. אותו היום היה השיא שלי, זו הייתה ההצגה הכי מרגשת שעשיתי עד היום. האולם היה מלא לחלוטין, ובהצגת יחיד הפרטנר שלך הוא הקהל, וזו הייתה הפעם הראשונה שפוזרתי להישייר מבט אליו. מבחינתי רק היא ישבה באולם באותו הערב, וכשהגעתי לחלק שלה בסופר הסתכלתי לה בעיניים והיא הינהנה לי, כאילו אישרה את הדרך שבה אני מגלם את הרמות שלה. בסוף היא באה לחבק אותי והיו שם נהרות של בכי בין בנינו. הקהל נשאר באולם כי הוא חשב שההצגה עוד לא נגמרה."

הסיפורים מועזעים. תרמת גם מהמרויים?
 "להפך אפילו עידנתה. אחת מארבע הנשים שעליהן מבוססת ההצגה הוריקה מורפיים לכת שלה שנולדה במחנה כרי-לגאלו אותה מייסוריה. במניה בחרתי לשנות את זה. זה קצת, ובהצגה היא נותנת את הילדה לאחותה שתהרוג אותה, וככה יצרתי קונפליקט. מעבר לזה מניה היא אישה ערייית על קרש רווי, חולת סרטן שמחליטה להתאבד ולוקחת כדורים, ובמשך שעה, עי שהם מתחילים להשפיע, היא מקליטה על הטייפ את הסיפור האישי שלה שעליו היא מרובת לראשונה. בסוף היא נמצאת בשלולית השתן של עצבת. עי שהיא נאקת ומ' תבייבת ומתה בתוך השלולית והטייפ מסבילים את

"אנחנו רואים היום סמנים ברור של שיש בהם חולי בעקבות זה שהם גרלו בצל השואה. אני חייב להגיד שהרוד השני מקבל את ההצגה שלי מאוד קשה, אולי אפילו קשה יותר מהניצולים, כי זו לא הצגה קלה."

ואילו אצל אורח, חלק גדול מילדותה עבר בבית סבה וסבתה ניצולי השואה, שלא חסכו בסיפוריהם והתיירו אצלה שאלות לא פתורות. "כל החיים רציתי לעשות משהו שקשור בשואה ולא ידעתי מה, ופתאום ראיתי פרוים חרש שנפתח ב'תפוח' ועסק בהצגה והיעוד השואה. באותו הרגע הבנתי שזה מה שחייבתי כל השנים ומאז אני שם, עושה מה שאני יכולה כדי להנציח ולזכור את מה שקרה שם."

"זה נושא שהמסדר לימד אותנו שאין לנו זכות לדבר עליו, אומר שתינו. 'מי שלא תווח אותו גם לא יוכל לדבר עליו, ופי שלא היה שם לא יודע מה היה סם תמיד הייתה מין גישה כואת, וזה מה שקיבלתי מסוכסות הינוך שלמתי בהם והמחלוקיות. לא

קומדיה נדירה ומעוררת השראה
 NEW YORK TIMES
 USA TODAY
 מפתיע ומצחיק
 סרטן הראשון של
 היורה שווימר ("חבריה") כבמאי
 אמרה מחויבות אחרות
 אין דבר שהוא לא יברח ממנו
לרוץ בשבילה
 RUN FATBOY RUN
 סימון פג
 תודי ניטון
 האנק עזריה
 רמה"ש
 "סינמה סיטי"
 היום יום ה':
 19.30-24.45
 yes PLANET
 רמת גן (קניון אילון)
 היום יום ה':
 19.45-22.00-24.20
 תל אביב
 "רב חן" (דיזנגוף)
 היום יום ה':
 19.30-21.50
 בכורה
 ארצית
 מהיום